

ATT FÖRA SAMTAL MED BARN MED AUTISM

Den här skriften beskriver de svårigheter barn med autism har och ger en vägledning för hur samtal och förhör behöver anpassas utifrån svårigheterna.

Autism- och Aspergerförbundet vill understryka vikten av att samtal och förhör som förs med barn med autism anpassas till barnets funktionsnedsättning. Anpassningarna är av vikt dels för att barnet kan fara illa vid felaktigt bemötande och dels för att barnet annars inte får rätt förutsättningar att kunna svara på frågorna. Skriften kan vara en vägledning exempelvis för socialtjänst, polis eller LSS-handläggare som ska samtala med barn med autism.

Gemensamt för barn med autism är att de har:

- bristande språkförståelse och uttrycksförmåga
- svårt att kommunicera och behov av att kommunicera på sitt sätt
- ett konkret tänkande
- svårigheter att byta perspektiv
- bristande förmåga att föra ihop detaljer till en förståelig helhet
- bristande exekutiva funktioner
- bristande förmåga att samspela med andra
- perceptuella svårigheter

Nedan beskriver vi mer utförligt vad som är viktigt att tänka på vid samtal och förhör med barn med autism, utifrån punkterna ovan. Alla barn med autism är dock olika och samtalen måste därför alltid anpassas till individen.

Språkförståelse och uttrycksförmåga

Autism innebär svårigheter med både språkförståelse och uttrycksförmåga. Svårigheterna gäller såväl icke-verbal som verbal kommunikation. En del barn har begränsat talat språk. Kommunikationsstöd kan vara till hjälp för vissa barn, till exempel ritprat. Då

är det viktigt att ta hjälp av någon som kan använda dessa stöd och som känner barnet. Det är viktigt att inför ett samtal med barn med autism prata med de som känner barnet för att få reda på hur ni måste anpassa kommunikationen till just det här barnet.

Behövs hjälpmedel eller stödperson som kan "tolka" åt barnet?

För många barn tar det mycket tid och energi att tolka talat språk. Det är därför viktigt att den som samtalar med barnet ger barnet tid att svara och väntar in svar. Frågeställaren måste vänta och inte ställa följdfrågor, även om pausen upplevs som lång.

Alla barn med autism är olika och samtalen måste därför alltid anpassas till individen.

Frågor som är alltför långa och krångliga besvaras oftast bara delvis eller inte alls. Många gånger kan frågor som upplevs jobbiga besvaras med ett "nej", eftersom barnet vet att omgivningen då tenderar att byta fråga eller samtalsämne. Säkerställ att barnet "leder" samtalet efter sina önskemål och förmåga.

De flesta barn med autism tolkar ord bokstavligt.

Frågor som "Kan du svara på frågan? Kan du stänga fönstret?" kanske besvaras med endast "ja" av barnet, som tolkat frågan bokstavligt. Det är viktigt att inte insinuera saker, utan att säga allt som behöver sägas. Barn med autism svarar ofta vad barnet tror är rätt svar. Vidare kan barnet ha inlärd fraser som kan betyda något annat än det som sägs och som ofta misstolkas av de som inte känner barnet.

Det är vanligt att den expressiva förmågan hos ett barn med autism ligger högre än förmågan att förstå kommunikation. Bedömningar av vilken nivå barnets kommunikation ligger på finns ofta och kan

hämtas in från exempelvis BUP. Även om barnet inte har en intellektuell funktionsnedsättning (tidigare kallat utvecklingsstörning) så kan barn med autism ligga efter i utvecklingen när det gäller känslomässig mognad och andra kognitiva förmågor.

Konkret tänkande

Barn med autism har ett konkret tänkande och förstår inte alltid varför saker hänt eller vilka konsekvenser en händelse får. Barnet kan tolka ett händelseförlopp på ett helt annat sätt än vad personer utan autism skulle göra och ser till exempel sitt eget agerande som självklart eller som förklarande orsak till en händelse. Det kan vara svårt för barnet att svara på alltför öppna frågor som "hur är det hemma hos mamma/pappa?". Frågorna behöver vara mer konkreta än så. Det är också svårt för barnet att förstå abstrakta frågor, metaforer och liknelser. Undvik därför fraser som "lägga rabarber på" eller "sitter i klistret". En del är behjälpta av att få ett par alternativ att välja mellan snarare än att hitta svaret själv.

Svårigheter att byta perspektiv

(bristande Theory of Mind)

Barn med autism har stora svårigheter att förstå andra människors avsikter, tankar och känslor. Mänskligt beteende och sociala regler blir svårbegripliga för barnet. Barnet kan också ha svårt att bedöma vad frågeställaren redan vet och vad den personen inte kan veta. Därför vet inte barnet vilken information som är relevant att berätta för frågeställaren.

Barn med autism har svårt att sätta sig in i hur andra tänker och kan därför inte svara på frågor som ”varför tror du att han gjorde så?”.

Svårigheter att föra ihop detaljer till en förståelig helhet (svag central koherens)

Många barn med autism har svårigheter att sätta ihop detaljer till ett förståeligt sammanhang. Det innebär att en upplevd händelse kan vara uppdelad i små korta sekvenser utan att barnet förstår att alla sekvenser hänger ihop. Många har svårt att utnyttja sammanhanget för att förstå situationen. Barnet kan fastna vid detaljer i omgivningen som inte

har någon som helst betydelse för händelsen eller händelseförloppet. Även under själva samtalet kan oviktiga småsaker, som att tegelstenarna i väggen bakom samtalspartnern är olika i sin struktur och färg, inverka på barnets förmåga att koncentrera sig på frågor.

Bristande exekutiva funktioner

Barn med autism kan ha svårigheter att hålla koncentrationen uppe. Speciellt svårt är det om det krävs en förmåga att skifta koncentration från en uppgift till en annan (till exempel växelvisa frågor från olika frågeställare). Barnet kan också ha stora svårigheter att stoppa en pågående tankeprocess, till exempel om en fråga har ställts som kräver en viss tankebearbetning och frågeställaren plötsligt förtydligar eller ställer en följdfråga medan barnet tänker på den första frågan. I sådana fall kan barnet missa förtydligandet eller följdfrågan samtidigt som tankeprocessen för första frågan avbryts eller förlängs. Svaret på första frågan kan även komma senare under samtalet. Avbryt inte barnet, eftersom

många vid avbrott måste börja om från början igen.

Barnet har ofta inte förmåga att börja där avbrottet tog vid. En del har även ritualer för att kommunicera.

Social interaktion

Med funktionsnedsättningen följer svårigheter med social interaktion. Det gör att exempelvis en intervju- eller förhörssituation i sig, även om anpassningar gjorts, är svår för barnet eftersom det är ett socialt sammanhang som han eller hon inte är van vid. För att underlätta för barnet kan man till exempel förbereda barnet på vilka frågor som kommer att tas upp och att sedan hålla sig till de frågorna. Detta för att ge barnet en möjlighet att ta till sig informationen och förstå frågorna. Tala om vem ni ska träffa och låt barnet se lokalerna i förväg. Begränsa antalet personer som måste vara med under samtalet.

Prata inte om ovidkommande saker och undvik även socialt prat.

Barn utan talat språk

En del barn med autism har inget talat språk.

Det betyder inte att barnet inte förstår och är nödvändigtvis inte kopplat till barnets intellektuella nivå och mognadsgrad utan är en konsekvens av funktionsnedsättningen. I sådana fall är det än mer angeläget att använda andra former för kommunikation än det rena verbala samtalet. Här är det oerhört viktigt att förbereda sig genom att prata med anhöriga och andra som känner barnet för att hitta rätt alternativ och kompletterande kommunikation (AKK).

Andra sätt att ställa frågor till barn med autism

Barn med autism tar generellt in information visuellt snarare än auditivt, och behöver i så fall oftast kompletterande visuellt stöd (text och/eller bilder).

Barnen är i behov av struktur och vill helst inte gå utanför de rutiner som de är vana vid. Det gäller också vid kommunikation. En del barn föredrar att kommunicera skriftligen, genom att exempelvis få frågorna i förväg och kunna svara när de själva kan välja att göra det. För andra barn lämpar sig ett chatt-samtal via en dator bättre än att sitta i ett rum tillsammans med en person enligt gängse normer.

Övrigt att tänka på

Andra viktiga saker att tänka på vid själva samtalet är att ha korta pass och att hålla samtalet en tid på dagen som fungerar för barnet. Ett annat alternativ är att hålla samtalet vid flera tillfällen. Hör efter med anhöriga om barnet kan behöva ha med sig något att prata genom, som ett gosedjur eller annan leksak. Det kan vara en viktig trygghetsaspekt, men också en öppning till kommunikation. Autism medför ofta en annorlunda perceptionsförmåga.

Var därför lyhörd för och ta bort sådant som stör barnet, exempelvis störande ljud eller ljus såsom tickande klockor eller flimrande lysrör. Tvinga aldrig ett barn med autism att titta i ögonen, då ögonkontakt kan vara mycket påfrestande för barnet. Hur man placerar sig i förhållande till barnet kan också vara avgörande. En del föredrar att man sitter bredvid, inte mittemot. Ta reda på vilka sådana anpassningar just detta barn behöver innan samtalet hålls.

För ytterligare information om anpassningar vid samtal med barn med autism kan vi rekommendera boken "Att intervjua barn med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder" av Ann-Kristin Cederborg, Clara Hellner Gumpert och Gunvor Larsson Abbad (Studentlitteratur).

Skriften är framtagen av Autism- och Aspergerförbundet i samarbete med SvenOlof Dahlgren, leg. psykolog och fil.dr.

www.autism.se

Foto och grafisk form: Christina Teuchler

